

Вх № 20 ср від 05.09.18

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**доктора медичних наук, професора Конопкіної Людмили Іванівни
на дисертацію та автореферат Довгань Аліни Олександрівни
«Соматопсихічний фенотип хронічного обструктивного захворювання
легень: діагностика та ефективність лікування», поданої на здобуття
наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю
14.01.27 – пульмонологія**

Актуальність теми дисертації

Протягом останніх десятиріч питання ведення хворих на хронічне обструктивне захворювання легень (ХОЗЛ) все ще залишаються досить актуальними. Позитивні тенденції у діагностиці та лікуванні цієї категорії хворих, які намітились завдяки впровадженню у практичну медицину Наказів МОЗ України № 499, 128, 555, призвели до певного зниження летальності при ХОЗЛ. Однак, порушення якості життя хворих, тимчасова та стійка втрата їх працездатності наразі призводять до значних економічних витрат. Не менш важливу відіграє і стан психоемоційної сфери хворих, який у більшості випадків впливає на прихильність пацієнтів до медикаментозної терапії та визначає індивідуальну реакцію на неї. Дисфункція психоемоційної сфери часто зумовлює складність ведення пацієнтів, оскільки додаткове призначення будь-яких ліків посилює поліпрагмазію і, зрештою, загальну коштовність лікування.

Загалом, не дивлячись на успіхи, досягнуті у питаннях курації хворих на ХОЗЛ протягом останнього 10-ліття, деякі з них досить обмежено відображені у науковій літературі. Це в першу чергу стосується поширеності й особливостей перебігу соматопсихічних розладів при ХОЗЛ, якості життя хворих та методів їх лікування, у тому числі з включенням у лікувальні програми засобів психотропного впливу.

У зв'язку з усім вищезазначеним дисертаційна робота Довгань Аліни Олександрівни «Соматопсихічний фенотип хронічного обструктивного захворювання легень: діагностика та ефективність лікування» є актуальною і своєчасною, результати її суттєво поглиблюють уявлення про хворого на ХОЗЛ, обґрунтовують можливість індивідуалізації та оптимізації традиційної базисної терапії.

Зв'язок теми дисертації з державними чи галузевими науковими програмами

Дисертація є фрагментом планової наукової роботи кафедри пропедевтики внутрішньої медицини Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова «Особливості діагностики та лікування захворювань внутрішніх органів у разі їх поєднання: фармакоепідеміологічні, фармакоеконімічні аспекти, показники якості життя» (№ державної реєстрації 0115U006745).

Наукова новизна дослідження та одержаних результатів

Автором отримані нові дані щодо частоти клінічних синдромів тривоги, невротизації й депресії, а також поширеності соматопсихічного фенотипу ХОЗЛ, представлена типологія соматопсихічних станів, визначена їх структура і тяжкість, встановлена їх особливість у залежності від статево-вікової характеристики пацієнтів, тривалості й тяжкості перебігу ХОЗЛ.

Автором встановлено, що у хворих із соматопсихічним фенотипом ХОЗЛ значно знижується рівень контролю та обтяжується клінічний перебіг захворювання, що асоціюється із збільшенням кількості й посиленням виразності симптомів за анкетами CAT і mMRC, збільшенням кількості загострень на рік, обмеженням фізичної, психічної та соціальної активності хворих.

Показано, що наявність у хворих на ХОЗЛ супутніх депресивних, тривожних, астено-невротичних розладів як окремо, так і при їх поєднанні

призводять до зниження параметрів, що інтегративно характеризують фізичну, психічну й соціальну складові якості життя, спричиняючи зрештою дезадаптацію пацієнтів.

Практичне значення результатів дослідження

Результати дисертаційної роботи, отримані А.О.Довгань, поширюють існуючі знання про перебіг і наслідки ХОЗЛ, націлюють практичних лікарів на даний контингент, окреслюють частку пацієнтів, які вимагають проведення поглибленої діагностики та відповідного лікування.

Визначення соматопсихічного фенотипу при ХОЗЛ окреслює наявність особливого контингенту хворих для проведення психологічної корекції фахівцями-психіатрами.

Доведена доцільність використання психотропних препаратів з антитривожною та ноотропною активністю у комплексному лікуванні хворих. Запропонований спосіб комбінованої терапії на фоні адекватного базисного лікування дозволяє стабілізувати клінічні симптоми ХОЗЛ, стримати прогресування захворювання, сприяти регресу основних проявів тривожного, астено-невротичного та депресивного синдромів, оптимізувати показники якості життя.

Результати досліджень А.О.Довгань впроваджені у практику лікувально-профілактичних установ пульмонологічного та загально-терапевтичного профілів, у навчальний процес кафедр терапевтичного профілю Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова.

Зміст та побудова дисертації

Дисертація побудована за класичним зразком, написана українською мовою, викладена на 208 сторінках друкованого тексту. Складається зі змісту, переліку умовних скорочень, вступу, огляду літератури, розділу «Матеріали і методи дослідження», 4 розділів власних досліджень, обговорення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних

джерел, який налічує 265 найменувань (101 – кирилицею, 164 – латиницею) та 18 додатків. Основному тексту передують анотація українською й англійською мовами. Загальна структура дисертації та її оформлення відповідає вимогам МОН України.

У вступі роботи представлені відомості про сучасний стан проблеми, що вивчається, окреслені невирішені питання, на підставі чого обґрунтована актуальність теми, сформульовані мета і задачі дослідження, новизна, практичне значення результатів, особистий внесок здобувача. Задачі роботи відповідають меті дослідження, спрямовані на її досягнення.

Розділ 1 «Огляд літератури. Хронічне обструктивне захворювання легень: сучасний стан проблеми» складається з 3 підрозділів на 26 сторінках, написаний в аналітичному стилі, побудований на опрацюванні великої кількості сучасних джерел інформації. Огляд присвячений аналізу захворюваності на ХОЗЛ в Україні, сучасним уявленням про його етіопатогенез та роль нервової системи й психоемоційного стану у перебігу захворювання. Детально представлена характеристика якості життя хворих на ХОЗЛ.

У розділі 2 «Матеріали і методи дослідження» дисертантом наведена детальна характеристика обстежених хворих на ХОЗЛ і осіб контрольних груп, а також методів дослідження, застосованих у процесі виконання роботи. Останнє надає уявлення про всебічне обстеження значної кількості хворих за допомогою сучасних і адекватних меті й завданням дисертаційної роботи клінічних, лабораторних, інструментальних та анкетних методів дослідження.

У розділі 3 «Поширеність соматопсихічних розладів у хворих на хронічне обструктивне захворювання легень та практично здорових осіб» докладно проаналізована типологія й поширеність соматопсихічних станів у хворих на ХОЗЛ і осіб контрольних груп. Встановлено, що у хворих на ХОЗЛ в процесі розвитку захворювання у 22,2 % випадків формується соматопсихічний фенотип, який представлений синдромами невротизації, реактивної тривожності, особистісної тривожності та депресивними станами, що статистично достовірно відрізняється від групи практично здорових осіб і

свідчить про їх вторинність й соматогенну обумовленість. Визначено, що у хворих на ХОЗЛ поширеність синдромів соматопсихічної дисфункції пов'язана зі статтю, віком пацієнтів, тяжкістю перебігу ХОЗЛ та частотою загострень захворювання.

У розділі 4 «Особливості клініко-функціонального перебігу хронічного обструктивного захворювання легень за супутніх соматопсихічних станів» розглянуті результати дослідження, що стосуються оцінки клінічного перебігу соматопсихічного фенотипу ХОЗЛ, проводиться аналіз динамічних показників функції зовнішнього дихання відповідно до статі, віку, клінічної групи та тривалості перебігу ХОЗЛ, а також відповідно до змін соматопсихічних параметрів. У кінці розділу наведені особливості соматопсихічного фенотипу захворювання та аналіз клінічних випадків історій хвороб двох хворих на ХОЗЛ.

У розділі 5 «Характеристика параметрів якості життя хворих на хронічне обструктивне захворювання легень у зв'язку з наявністю чи відсутністю соматопсихічних станів» надана характеристика якості життя хворих на ХОЗЛ у залежності від гендерних особливостей, віку, тяжкості перебігу хвороби. Дисертантом докладно проаналізовані зміни показників якості життя під впливом соматопсихічних розладів при ХОЗЛ. Встановлено, що якість життя хворих на ХОЗЛ залежить не лише від віку, статі, тяжкості клінічного перебігу захворювання, а й його фенотипу.

У розділі 6 «Аналіз ефективності режимів лікування хворих на хронічне обструктивне захворювання легень за наявності соматопсихічних станів» наведена детальна характеристика хворих на ХОЗЛ, надані критерії включення/виключення щодо застосування терапії з включенням до лікувальних програм препарату психотропної дії з антитривожною та ноотропною активністю (фенібут), описані його фармакологічні властивості, обґрунтований підхід до використання препарату у даній категорії хворих, представлені у динаміці клініко-функціональні, соматопсихічні характеристики й параметри якості життя хворих на ХОЗЛ, наведені результати комбінованого

лікування пацієнтів, що дало можливість встановити клініко-функціональну ефективність обраного режиму терапії.

У «Обговоренні результатів дослідження» наведені матеріали аналізу та узагальнення результатів дисертаційної роботи. Розділ написаний у дискусійному стилі, містить порівняння отриманих результатів з даними раніше проведених досліджень, що підсумовує основні результати роботи автора.

Основні результати дисертаційного дослідження сформульовані автором у 6 висновках та 3 практичних рекомендаціях. Вони логічно впливають із результатів проведених досліджень, відповідають меті й задачам роботи, базуються на цифрових даних.

Список літератури складається із 265 джерел, опублікованих переважно в останні роки. Робота містить інформативні таблиці і рисунки. У додатках, наведених наприкінці дисертаційної роботи, подана інформація щодо методик клініко-функціонального обстеження хворих, психологічних тестів з інтерпретацією отриманих даних.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Усі наукові положення та висновки дисертації є достовірними, оскільки базуються на достатній кількості клінічного матеріалу. Висновки є об'єктивними, мають теоретичне й практичне значення. Використані методики є загальноприйнятими, адекватними щодо поставлених задач, відображають сучасний методичний рівень наукових досліджень.

Достовірність висновків базується на адекватній статистичній обробці отриманих даних відповідно до параметричних та непараметричних методів статистики за допомогою пакету статистичних програм SPSS.12 для Windows. Усе вищезазначене свідчить про те, що висунуті автором наукові положення та сформульовані висновки обґрунтовані й впливають з проаналізованих фактичних матеріалів.

Повнота викладу матеріалу в опублікованих працях та авторефераті

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, повністю викладені в опублікованих працях. За темою дисертації опубліковано 7 статей у фахових виданнях, рекомендованих ВАК України (з них 5 – у тих, що входять до міжнародних наукометричних баз) та 21 тезу у збірниках матеріалів з'їздів, конгресів, симпозіумів та науково-практичних конференцій, видано 1 інформаційний лист про нововведення у систему охорони здоров'я.

Автореферат написаний у відповідності до змісту дисертаційної роботи і відображає її суть. Він написаний грамотно та відповідає сучасним вимогам МОН України.

Недоліки дисертації та автореферату щодо змісту і оформлення

При аналізі дисертаційної роботи А.О.Довгань склалося загалом позитивне враження. Суттєвих зауважень немає. Однак, у роботі зустрічаються окремі орфографічні та пунктуаційні помилки, стилістично невдалі вислови, повтори фактичного матеріалу у тексті та таблицях. Для унаочнення інформації стосовно етапів дисертаційної роботи бажано було б навести дизайн дисертаційного дослідження.

У порядку дискусії пропоную дисертанту відповісти на наступні запитання:

1. Як Ви вважаєте, чи відображають показники поширеності соматопсихічних станів у хворих на ХОЗЛ у вашому регіоні загальну ситуацію у країні, чи це особливості суто певного регіону?

2. Який, на Вашу думку, може існувати патогенетичний зв'язок між кількістю інфекційних загострень за минулий рік у хворих на ХОЗЛ та особливостями формування у них соматопсихічних порушень?

3. Чи може гіпертонічна хвороба, що є у хворих на ХОЗЛ, і все, що з нею пов'язано (стадія захворювання, частота гіпертензивних кризів, тривалість прийому лікарських препаратів, фармакокінетичні особливості лікарських засобів тощо) впливати на формування соматопсихічних порушень у цих осіб?

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційної роботи у практиці

Матеріали дисертації Довгань А.О. «Соматопсихічний фенотип хронічного обструктивного захворювання легень: діагностика та ефективність лікування» можуть бути впроваджені у практичну роботу терапевтичних та пульмонологічних відділень, а також у практичну діяльність лікарів-пульмонологів, терапевтів, сімейних лікарів на амбулаторному етапі.

Відповідність дисертації та автореферату вимогам

Дисертація Довгань А.О. «Соматопсихічний фенотип хронічного обструктивного захворювання легень: діагностика та ефективність лікування», виконана під науковим керівництвом д. мед. наук, професора Константинович Т.В. за спеціальністю 14.01.27 – пульмонологія, є завершеною науково-дослідною роботою. Робота містить дані, які у сукупності вирішують актуальну задачу сучасної пульмонології – вивчення частоти, удосконалення діагностики та підвищення ефективності лікування соматопсихічного фенотипу ХОЗЛ з урахуванням параметрів якості життя пацієнтів, що в цілому підвищує рівень контролю над хворобою.

В опублікованих наукових роботах повністю відображені усі основні положення дисертації, кількість публікацій відповідає вимогам МОН України. Автором розроблено науково-практичні рекомендації з оптимізації діагностики та індивідуалізації курації хворих на ХОЗЛ при соматопсихічному фенотипі його перебігу.

За актуальністю, науковою новизною та практичною цінністю дисертаційна робота Довгань А.О. «Соматопсихічний фенотип хронічного обструктивного захворювання легень: діагностика та ефективність лікування» повністю відповідає вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р.

щодо здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата медичних наук.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри внутрішньої медицини І

Державного закладу «Дніпропетровська медична академія

Міністерства охорони здоров'я України»

доктор медичних наук, професор

Л. І. Конопкіна

Л. І. Конопкіна

Л. І. Конопкіна